

DIEREN, HUURDERS EN HUISVESTINGSHULP

COMPLEXE RELATIES

Samen werken
voor mentale gezondheid
& sociale inclusie

Somen werken
voor mentale gezondheid
& sociale inclusie

REDACTIE

Alice Besème (Housing First),
Elis Lokossou (Housing First),
Cécile Histas (Support)

GEBASEERD OP DE EXPERTISE VAN

Het team Housing First van Smes

FOTOGRAFIE

© Laurent Gilson, Alice Besème en César Richelle

LAY-OUT

In-Octavo

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Tanya Proulx
Smes ASBL
Rue du Progrès 323
1030 Schaerbeek
RPM : Brussels Hoofdstedelijk Gewest
NE : 0475 627 523
IBAN : BE26 0682 4115 1929

MET DE STEUN VAN

Travailler ensemble
pour la santé mentale
& l'inclusion sociale

DIEREN, HUURDERS EN HUISVESTINGSHULP

COMPLEXE RELATIES

INHOUD

Inleiding	6
Gewenste dieren in de woning	10
Definities	11
Wettelijk kader: een grijze zone	12
Voor- en nadelen van huisdieren in de woning	17
Budget	20
Bestaande hulp	21
Het dier als toegangspoort tot zorg en meer welzijn	23
Teams en gewenste dieren	26
Ongewenste dieren in de woning	30
Overzicht	31
Budget	36
Complexe relatie tussen begeleid publiek en ongewenste dieren	38
Teams en ongewenste dieren	41
Gewenste en ongewenste dieren: een geforceerde tweedeling?	44
Fact-checking	46
Conclusie	47

Hassane, een maatschappelijk werker binnen een 'Housing First'-project in Brussel, belt aan bij een huurster die hij begeleidt, Lisa. Lisa opent de deur met een glimlach en stelt enthousiast haar nieuwe metgezel, Bill, voor. Bill is een hond, een Amerikaanse stafford om precies te zijn, waar Lisa op past voor een vriend die in een afkickkliniek zit waar dieren niet zijn toegestaan.

Bill is bang en zit ineengedoken in een hoekje. Hassane voelt de stress toenemen. Als kind had hij nare ervaringen met een hond. Amerikaanse staffords associeert hij bovendien met gevaarlijke dieren die worden gebruikt voor illegale hondengevechten.

Terwijl ze Hassane naar binnen wenkt, vertelt Lisa hem dat ze zich beschermd en minder eenzaam voelt nu Bill bij haar is. Hassane gaat schoorvoetend naar binnen en blijft staan. Bill zit doodstil en kijkt naar Hassane. Op tafel liggen zijn muilkorf en riem.

Lisa beschrijft Bill: hij houdt van knuffels, is lief, grappig en maakt haar blij. Ze kan ook in zijn bijzijn gebruiken zonder zich te schamen. Zo is ze niet helemaal alleen. Ze houdt zoveel van hem dat ze Bill als eerste te eten geeft als er niet veel meer in de koelkast ligt. Zij eet de restjes op... als die er zijn.

Lisa vertelt verdrietig verder dat ze Bill niet mocht meenemen naar haar afspraak bij de psychiater. Dat zou haar nochtans geholpen hebben om haar stress onder controle te houden, want ze wilde de doses van haar behandeling bespreken.

Een deur slaat dicht in het gebouw. Bill tilt plots zijn kop op en legt die net zo snel terug neer. Hassane zweet zich te pletter. Hij staat nog altijd.

Lisa heeft niets door en uit haar ongenoegen over haar buurman, die al meer dan twee weken vuilnisbakken vol eten in de kelder laat staan. Ze is bang dat de ratten terugkomen. Ze denkt zelfs dat ze er gisteren een heeft zien voorbijlopen in de gang. Ratten bestrijden is ook duur.

Na 20 minuten praten verontschuldigt Hassane, die nog altijd op scherp staat, zich met het excuus dat hij een andere afspraak heeft en vertrekt. Op weg naar buiten schrikt hij van een rat die uit de kelder tevoorschijn komt.

Hij moet denken aan de ziektes die deze knaagdieren overbrengen en wanneer hij op kantoor aankomt, wast hij vijf minuten lang koortsachtig zijn handen. In de gangen kruist hij Elena, ook een maatschappelijk werkster. Hij praat met haar over Bill. Elena is enthousiast: "Wat fijn voor Lisa, ze voelde zich zo alleen!" Ze voegt eraan toe dat ze Amerikaanse staffords schattig en heel aanhanke-lijk vindt.

INLEIDING

Net als Hassane, het fictieve personage hierboven, komen de maatschappelijk werkers tal van dieren tegen in de woningen van de mensen die ze begeleiden, van maden tot Duitse doggen.

Ieder van ons probeert – met zijn eigen verleden, tolerantieniveau, angsten, kennis en vaardigheden – professioneel te reageren op deze min of meer kleine dieren.

Als medewerkers van het begeleidingsteam en het huisvestingsteam van het 'Housing First'-programma van Smes (dat door middel van huisvesting chronische dak- en thuislozen met ernstige psychiatrische problemen en verslavingen ondersteunt) worden we in onze praktijk regelmatig geconfronteerd met dieren in de woning.

Deze brochure behandelt het weinig besproken thema van huisvestingshulp en dieren, om maatschappelijk werkers te helpen bij hun werk met de huurders en de dieren die zich in de woning bevinden. Het doel is daarbij niet om een wetenschappelijk overzicht te geven, maar wel om enkele vooroordelen op te helderen. Er worden duidelijke antwoorden gegeven op vragen met betrekking tot het wettelijke kader en de gezondheidsrisico's.

Deze publicatie is gebaseerd op bestaande literatuur over het onderwerp, de Belgische wetgeving en interviews met Housing First-huurders en medewerkers van thuisbegeleidingsprojecten, PZT (psychiatrische zorg in de thuissituatie) en Housing First. De fragmenten die in de tekst worden geciteerd, komen uit deze interviews. Deze publicatie geeft uitleg en advies en stelt dingen in vraag om de praktijk van veldwerkers te verrijken.

Over welke dieren gaat het?

We focussen op dieren die met het blote oog te zien zijn, zich verplaatsen en in de woning leven. Dat zijn zowel dieren die door de huurder gekozen en gewenst zijn (doorgaans huisdieren) als dieren die niet welkom zijn in de woning, maar er toch zijn binnengeraakt (vaak insecten en knaagdieren). Voor de tweede categorie verkiezen we de term ongewenste dieren boven ongedierte, dat een stigmatiserende en angstaanjagende connotatie heeft.

Deze publicatie gaat niet in op parasieten zoals schurft en luizen, die niet zozeer in de woning als wel op de persoon leven. Er zijn al veel artikelen en procedures verschenen over dit onderwerp, en onze publicatie zou niets nieuws toevoegen.

Daarnaast bespreken we de relatie tussen huurders die huisvestingshulp krijgen en hun huisdieren, alsook de voor- en nadelen die de aanwezigheid van deze dieren kan hebben in hun leven. Over het algemeen gaat het om honden en katten, maar tijdens de verschillende interviews gaven de ondervraagde teams aan dat ze ook de volgende huisdieren al zijn tegengekomen: konijnen, cavia's, duiven, muizen, reptielen, parkieten, schildpadden, vissen en hamsters.

Bij ongewenste dieren hebben we het vooral over bedwantsen, die alomtegenwoordig waren in de kranten en op sociale media aan het begin van het schooljaar 2023, en knaagdieren.

Betrokken partijen?

Om te verwijzen naar mensen die huisvestingshulp krijgen van een dienst, hebben we ervoor gekozen om in deze publicatie voornamelijk de term “huurders” te gebruiken, omdat die beschrijvend en dus neutraal is.

In de Brusselse sectoren voor dak- en thuislozenhulp, mentale gezondheid en verslavingen wordt thuishulp in traditionele huisvesting voornamelijk aangeboden via Housing First-projecten, thuisbegeleiding en PZT. Die verschillende soorten diensten worden erkend door de Staat en hebben een specifiek wettelijk kader.

Bij huisvestingshulp ontmoeten multidisciplinaire teams de huurders in hun eigen omgeving. Dat is vaak thuis, maar kan ook buiten, afhankelijk van hoe de begeleide persoon het wil. Er wordt vaak samengezeten met de huurder. Dat kan variëren van een paar keer per week tot één keer per maand.

De maatschappelijk werkers treden binnen in de privésfeer van de persoon. Ze focussen samen met de bewoners, zowel mensen als dieren, op huisvesting. Als de maatschappelijk werkers aanbellen bij de huurder, weten ze niet wie of wat ze in de woning zullen aantreffen...

GEWENSTE DIEREN IN DE WONING

Definities

Iemand die een konijn als huisdier heeft en dat graag ziet, lust soms nog altijd een stukje konijnenvlees op zijn bord.

Er is dus duidelijk een verschil tussen huisdieren en gedomesticeerde dieren. Huisdieren worden vaak beschouwd als gezinsleden en worden met genegenheid behandeld. Gedomesticeerde dieren daarentegen staan ook onder de hoede van mensen, maar worden vaak gefokt voor voedsel-, landbouw- of nutsdoeleinden. Hier zijn enkele definities.

Wild dier

“Een wild (of niet-gedomesticeerd) dier is een dier dat behoort tot een soort die geen veranderingen heeft ondergaan ten gevolge van selectie door de mens.” Een wild dier is een dier “zonder baas”, wat betekent dat het aan niemand toebehoort (Res nullius) en leeft “in een staat van natuurlijke vrijheid”^{1/}.

Gedomesticeerd dier

“Een gedomesticeerd dier is, zoals de naam al doet vermoeden, gedomesticeerd door de mens (...) Het domesticatieproces bestaat in een wijziging van de gedragsmatige en fysiologische eigenschappen van een diersoort over meerdere generaties heen als gevolg van de selectie van eigenschappen door de mens”^{2/}.

1/ République Française, Service public Fr : Animal domestique, sauvage, apprivoisé, de compagnie : quelles différences ? <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/>

2/ La fondation Droit Animal, De la distinction du statut juridique des animaux domestiques et sauvages, <https://www.fondation-droit-animal.org/>

Huisdier

“Huisdieren zijn een subcategorie van gedomesticeerde dieren. Ze worden speciaal gefokt om deel uit te maken van het dagelijkse leven van mensen, om hen gezelschap te houden of om hun eigenaars te vermaken. Vandaag de dag nemen ze een speciale plaats in ons leven in en worden ze vaak beschouwd als gezinsleden”^{3/}.

In alle definities komt terug dat huisdieren dieren zijn die we zelf voor ons plezier hebben uitgekozen, en niet gewoon voor een nuttig doel of als voedsel. We dragen extra goed zorg voor deze dieren. Ze hebben best een grote impact op ons emotionele welzijn.

Wettelijk kader: een grijze zone

De Brusselse Codex Dierenwelzijn heeft weliswaar het nobele doel om de leefomstandigheden van onze harige, geschubde en gevederde metgezellen te verbeteren en te beschermen, maar is aan het einde van deze legislatuur op een zijspoor beland (juni 2024). Het ontwerp, dat normaal definitief goedgekeurd zou worden, is verstrikt geraakt in een administratieve rompslomp. In afwachting van de Brusselse variant baseren we ons vooral op de Waalse Codex Dierenwelzijn als referentiepunt.

Wanneer een dier houden een verantwoordelijkheid wordt

Zoals we al aanhaalden toen we het verschil bespraken tussen wilde dieren, gedomesticeerde dieren en huisdieren, neem je een dier niet in een bevestiging. In Wallonië heb je een vergunning nodig om een dier te houden. Iedereen heeft automatisch zo'n vergunning, tenzij ze is ingetrokken door de rechtbank of een administratieve instantie. Het is vooral een manier om zeker te zijn dat de eigenaar de fysieke en psychologische capaciteiten heeft om goed voor het dier te zorgen. Het spreekt voor zich dat het verplicht is om het dier te voorzien van een geschikt onderkomen, voedsel en verzorging op

3/ Le Mag des Animaux, Ouest-France : https://lemagdesanimaux.ouest-france.fr/dossier-2063-differences-animal-domestique-sauvage-apprivoise-compagnie.html#google_vignette

maat van zijn fysiologische behoeften. En voor wie het in zijn hoofd zou halen om zijn huisdier 24/7 vastgebonden te laten: weet dat dit uitdrukkelijk bij wet verboden is. Elk dier moet voldoende ruimte hebben om vrij te bewegen.

Huisdieren in huurwoningen: beperkingen en vrijheden

Mogen verhuurders dieren verbieden in hun woning?^{4/4} Het eenvoudige antwoord op die vraag luidt “ja”, maar enige nuanceringen zijn wel op hun plaats. Het verbod moet gerechtvaardigd en niet buitensporig zijn. Het gebeurt wel vaker dat rechtbanken deze beperking versoepelen in het belang van het privé- en gezinsleven van de huurder. De hond van een huurder kan dan met andere woorden blijven, ook al verbiedt de oorspronkelijke huurovereenkomst dat.

Verboden praktijken: wanneer bescherming noodzakelijk wordt

Bepaalde praktijken zijn natuurlijk verboden. Van amputaties zonder medische noodzaak tot pijnlijke ingrepen zonder verdoving en absurde handelingen zoals vogels blind maken om ze beter te laten zingen... De wetgever waakt erover dat zulke misstanden uitgeroeid worden.

Dieren doden: strenge regels voor een moeilijk moment

Het leven van een dier beëindigen is een gewichtige handeling, die alleen mag worden uitgevoerd door een gekwalificeerd persoon met behulp van methoden die zijn vastgelegd in de wet. Het dier moet onder narcose gebracht of verdoofd worden om elke vorm van lijden te beperken. Er bestaan wel uitzonderingen voor de jacht, het bestrijden van ongewenste dieren of religieuze rituelen, maar ook die praktijken vallen onder strenge regels om pijn tot een minimum te beperken.

4/ Droits Quotidiens : <https://www.droitsquotidiens.be/fr/question/le-propretaire-peut-il-minterdire-davoir-des-animaux-bruxelles>

Het verlies van een metgezel: wat zegt de wet over zijn laatste rustplaats?

Geen enkel dier leeft eeuwig. Die vaststelling brengt ons bij de vraag of je je huisdier in je tuin mag begraven.

Dat kan onder bepaalde voorwaarden:

TOEGESTAAN	NIET TOEGESTAAN
Het dier is een natuurlijke dood gestorven.	Het dier is gestorven aan een besmettelijke ziekte.
Het politiereglement van je gemeente staat het toe.	Het politiereglement van je gemeente verbiedt het.
Je bent eigenaar van de grond of je hebt toestemming gekregen van de eigenaar als je huurt.	Je huurt en hebt geen toestemming gekregen van de eigenaar.
Het dier weegt minder dan 10 kg	Het dier weegt meer dan 10 kg of wordt beschouwd als hobbydier (paard, schaap enz.)

Sinds september 2024 is het bij wet toegestaan dat baasjes begraven worden met de as van hun huisdier, op voorwaarde dat het dier al overleden en gecremeerd is. De urne met as kan in de kist of grafkelder van de overledene worden geplaatst. Zo kunnen de baasjes in vrede rusten aan de zijde van hun trouwe metgezellen, als ze die wens te kennen geven in hun wilsbeschikking.

Dierproeven: onder het toezicht van de ethische commissie

Dierproeven zijn omstreden, maar niettemin toegestaan voor fundamenteel of toegepast onderzoek. Elk project moet echter worden goedgekeurd door een ethische commissie, die erop toeziet dat bij elke procedure het dierenwelzijn zoveel mogelijk wordt gerespecteerd.

Sterilisatie van katten: een verplichting voor het algemene welzijn

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verplicht bezitters van katten hun dier te laten steriliseren, identificeren en registreren, om te voorkomen dat er katten aan hun lot worden overgelaten. Een vruchtbare kat kan meerdere nestjes per jaar krijgen en zo een groot aantal kittens voortbrengen.

Sterilisatie:

- > Vermindert het risico op ziektes bij vrouwtjes en sproeien bij mannetjes;
- > Is verplicht tussen 2 en 6 maanden oud, met een paar uitzonderingen (voor katten die bestemd zijn voor mensen die niet in Brussel wonen, voor een erkend fokker of voor verkoop vóór de leeftijd van 6 maanden).

Sommige gemeenten kennen premies toe voor de sterilisatie. Neem voor meer informatie contact op met het gemeentebestuur.

Identificatie en registratie:

- > Verplicht voor alle katten voordat ze 12 weken oud zijn of bij aankomst in het Brussels Gewest;
- > Met een microchip kan de eigenaar worden opgespoord als de kat vermist is.

Dierenmishandeling: een strenge procedure

- 1 Neem contact op met het plaatselijke dierenasiel:** je vindt de contactgegevens van dierenasielen en MDB's (maatschappijen voor dierenbescherming) op de website goudengids.be. MDB's kunnen iemand langssturen, maar voor juridische stappen moet je contact opnemen met de politie of de cel Dierenwelzijn van het gewest..
- 2 Dien een klacht in bij de politie:** dat kan met de hulp van een asiel of MDB.
- 3 Dien een klacht in bij de cel Dierenwelzijn van het gewest:**
  - > In Wallonië: bel het nummer 1718 of neem contact op met de politie of de burgemeester;
  - > In Brussel: neem contact op met Leefmilieu Brussel BIM, departement Dierenwelzijn, en vul een onlinecontactformulier in;
  - > In Vlaanderen: bel 1700 of stuur een e-mail naar dierenwelzijn@vlaanderen.be
- 4 Win juridisch advies in:** voor verdere juridische stappen kun je de zaak aanhangig maken bij de rechtbank. Je kunt je burgerlijke partij stellen tegen een persoon die verantwoordelijk is voor dierenmishandeling
- 5 Onderneem collectief stappen:** meerdere klachten wegen zwaarder dan één klacht. Vorm een comité, start een petitie en informeer de pers en politieke vertegenwoordigers om een reactie te krijgen.

Deze stappen zijn bedoeld om effectief op te treden tegen dierenmishandeling.

Conclusie: een wettelijk kader om in harmonie samen te leven

Het wettelijke kader is dan wel onvolmaakt en soms onderhevig aan politieke agenda's, maar niettemin essentieel om de relatie tussen mens en dier te regelen. Door de essentiële bepalingen van de wettekst te belichten, hebben we nu een goede basis om na te denken over praktische en geschikte oplossingen voor mensen die dieren

houden. Door deze regels op een menselijke en doordachte manier toe te passen, kunnen we niet alleen de levenskwaliteit van huisdieren verbeteren, maar ook die van hun baasjes. Opdat mens en dier in harmonie zouden samenleven, is tot slot wederzijds begrip nodig, onderbouwd door een wettelijk kader dat steunt op rechtvaardigheid en respect.

Voor- en nadelen van huisdieren in de woning

Voordelen

Gezelschap en emotionele steun: onze twee- of viervoeters spelen vaak een veel grotere rol dan we misschien denken. Ze zijn een stille, maar vriendelijke huisgenoot, vooral voor mensen die geïsoleerd zijn of een moeilijke periode achter de rug hebben. Ze begrijpen misschien niet wat we zeggen, maar ze voelen wel onze emoties en brengen ons tot rust.

“We zijn voor elkaar gemaakt, dat mag je zo wel zeggen.”
“Als ik een probleem heb, voelt hij dat. Hij komt naar me toe en geeft me zo nieuwe energie... We begrijpen elkaar.”
“Als ik hem niet had, zou ik het allang opgegeven hebben, hij is mijn vriend.”
“Je kunt soms de blues hebben, zoals ze zeggen... Het is dan genoeg dat ze (de honden) naast me zitten en dat ik ze een beetje aai. Dat is voor mij rustgevend.”

Structuur en verantwoordelijkheid: de dagelijkse verzorging die een dier nodig heeft, vereist een organisatie die heilzaam kan zijn: regelmatige maaltijden, wandelingen, specifieke verzorging... Dat dagelijkse ritueel vergt een grote inspanning, maar zorgt anderzijds ook voor een zekere consistentie, die vaak het mentale welzijn ten goede komt.

“Mijn hond helpt me vol te houden. Hij is de reden dat ik opsta en dat ik wat meer let op mijn alcoholgebruik.”

Sociaal contact: onze huisdieren zijn ook een fantastische hulp om sociale contacten te leggen. Heel wat gesprekken tussen mensen beginnen met een simpele uitroep als “Wat een schatje!”, gericht aan de hond, voordat het baasje aangesproken wordt. Dankzij het dier maken mensen kennis met anderen zonder het te beseffen.

Ter anekdote: telkens als de maatschappelijk werkster de woning van een huurder verlaat, zegt die laatste: “Doe de groetjes aan je hond!”

Een gevoel van samenhang: voor sommige mensen wordt de band met hun dier een echte emotionele thuishaven, een voortdurende aanwezigheid die soms familie of vrienden vervangt. Dat diepe gevoel van verantwoordelijkheid en verbondenheid zorgt voor een soms kostbaar evenwicht in een leven dat gekenmerkt wordt door onzekerheid.

“Een man die geen contact meer heeft met zijn familie, zegt over zijn hond: “Ze is mijn dochter, ze is alles wat ik heb.””

Meer lichaamsbeweging: honden zijn fantastisch voor de gezondheid van hun baasjes.

“Zelfs als je je niet goed voelt, moet je ze toch uitlaten. Zo kun je je hoofd leegmaken, ook al is het soms vervelend om de honden uit te laten... Het houdt je in beweging.”

Dat is positief zolang het baasje in staat is om elke dag wandelingen te maken. Anders kan het erg lastig worden en veranderen in een nadeel.

Nadelen

Burenproblemen: een hond die lawaai maakt wanneer hij blij is, kan voor spanning zorgen met de buren. Nachtelijk gemiauw of de enthousiaste geluiden van een hond die niet heeft geleerd om stil te zijn, kunnen het geduld van de buren al snel op de proef stellen.

“Een hond die de hele dag binnen zit, gaat blaffen, dingen stukmaken, de burens storen... Dat is niet goed voor het dier en je loopt ook het risico dat je uit je woning wordt gezet, omdat je overlast veroorzaakt.”

Hygiëne en schade: we weten allemaal welke schade krabben of bijten kan veroorzaken aan een meubelstuk. .

“Het was een woning met een ruimte die gebruikt had kunnen worden voor opslag, met een raam, en daar zaten ze (de konijnen). Ze gingen binnen, buiten en deden overal hun behoefte. Er waren stukken uit alle hoeken van de stoelen en banken gebeten.”

Complicaties bij afwezigheid van het baasje: langdurige afwezigheid, door een ziekenhuisopname of om andere redenen, kan een logistieke puzzel worden. Door de zorgen en vaak dure tijdelijke oplossingen die gevonden moeten worden, kan dit soort situaties net zo stressvol zijn voor het baasje als voor het dier.

“Een man met een hond moest normaal naar de afkickkliniek, maar hij was te gehecht aan zijn dier. Hij zei: ‘Ik kan haar niet achterlaten.’ We hebben samen naar een oplossing gezocht en een buurvrouw kon de hond bijhouden. We vonden een goed asiel in Wallonië, waar hij mocht langsgaan wanneer hij naar buiten mocht. Uiteindelijk was dit een van de factoren die zijn opname in de afkickkliniek vertraagden en verhinderden. Ondanks de oplossingen kon hij het niet aan om enkele weken zijn hond te moeten missen.”

“Er was iemand die haar kat moest wegdoen om behandeld te worden. Het was hartverscheurend voor haar en ze raakte er nooit echt overheen. Daardoor voelde ze zich ook nog eens schuldig, terwijl ze al niet lekker in haar vel zat. Ze heeft een andere kat genomen en toen is het probleem geminderd.”

Dat probleem doet zich ook voor op plaatsen waar baasjes niet welkom zijn met hun huisdier: “We nemen ze (de honden) overal mee naartoe, behalve op restaurant en dat soort dingen... Maar iets drinken op een terras kan wel.”

Overmatige emotionele afhankelijkheid: sommige baasjes zijn zo gehecht aan hun huisdier dat gescheiden worden, ook al is het tijdelijk of om gezondheidsredenen, emotioneel erg zwaar is. De sterke band tussen hen neigt soms naar afhankelijkheid, wat problemen kan veroorzaken in moeilijke omstandigheden.

Moeilijkheden bij het vinden van een woning met een huisdier: *“In de privésector is het moeilijk om eigenaars te vinden die dieren aanvaarden, zeker grote honden.”* Een huisdier is soms een obstakel voor mensen om een woning te bemachtigen.

Financiële impact: wie een huisdier heeft, moet ook de dierenartskosten, voeding en verzorging betalen. En voor grote honden of dieren met terugkerende medische behoeften gaat het om een stevig bedrag. Daar moet je zeker over nadenken voordat je de sprong waagt.

Budget

Voor de kosten die gepaard gaan met het bezit van een huisdier, is er een zekere tegenstelling te zien tussen de informatie die op het internet te vinden is en de getuigenissen van de baasjes zelf. De media, die vaak gretig wijzen op de financiële last van deze verantwoordelijkheid, beschrijven uitgebreid hoe grote uitgaven zich opstapelen: premiumvoeding, dierenartskosten, toebehoren... Een dier hebben wordt zo bijna afgeschilderd als een luxe.

Veel eigenaars van huisdieren die we interviewden, waren daarentegen geruststellender en zeiden dat deze kosten doorgaans vrij beperkt en doenbaar zijn. Ze kozen namelijk voor basisopties en een preventieve aanpak om hun portemonnee te sparen. Naast de kosten voor voeding en verzekering, die variëren afhankelijk van het dier, kunnen er ook uitzonderlijke kosten zijn, bijvoorbeeld bij ziekte.

Alle eigenaars die voor deze publicatie werden geïnterviewd, adpteerden overigens een dier (via een kennis of door te reageren op een advertentie op sociale media) in plaats van er een te kopen. Dat drukt niet alleen de kosten die zijn verbonden aan het huisdier,

maar zorgt ook voor een sterkere band.

“Toen hij bij mij thuis aankwam, keek hij eerst even rond en legde toen zijn poot op mijn hand alsof hij zijn akkoord gaf.”

Bestaande hulp

Zoals hiervoor al aangehaald werd, zijn veel diensten waarop huurders een beroep doen, om min of meer gegronde redenen, niet toegankelijk met een huisdier. Gewoon al een eigen woning hebben helpt huurders om voor hun dier en zichzelf te zorgen, maar dat alleen is niet genoeg. Wat doe je als huurders een huisdier willen, maar het zich niet kunnen veroorloven? Welke oplossingen zijn er als het baasje afwezig is (vrijwillige of gedwongen ziekenhuisopname, gevangenis, overlijden enz.)?

De Stichting Prins Laurent werd ontegensprekelijk het vaakst genoemd in de getuigenissen van zowel professionals als huurders. Dat komt omdat de stichting een breed aanbod heeft. De Stichting Prins Laurent biedt zo goed als gratis diergeneeskundige zorg aan in haar dispensaria in Brussel, Gent, Luik, Hornu, Hasselt en Charleroi. Om in aanmerking te komen, moet je aan bepaalde voorwaarden voldoen: je moet in een precaire situatie verkeren (inkomensplafond mag niet worden overschreden, schuldbemiddeling of kosten in verband met langdurige ziekte), een aantal documenten overleggen, inschrijfgeld van € 40 betalen en daarna jaarlijks € 20. Daarna zijn alle zorgen, behalve chippen, gratis voor maximaal twee huisdieren. Vaccinatieconsulten, controles, courante operaties (sterilisatie, castratie) en andere, complexere ingrepen (verwijderen van massa's, tumoren enz.) zijn allemaal inbegrepen.

Daarnaast bieden veel gemeenten premies voor dierenartsconsultaties. De voorwaarden om in aanmerking te komen en de terugbetalingsbedragen verschillen afhankelijk van de gemeente waar de begeleide huurder woont. Voor sommige premies komen alle inwoners van de gemeente in aanmerking, voor andere gelden dan weer inkomensplafonds. De gemeenten vergoeden de kosten van verschillende ingrepen geheel of gedeeltelijk, voornamelijk de

sterilisatie van katten, het chippen/identificeren van dieren en vaccinaties. Bepaalde gemeenten kennen bovendien premies toe voor gewone dierenartsconsultaties.

Sommige ziekenfondsen nemen de zorg voor het huisdier op zich (plaatsing in een pension) bij een onvoorziene ziekenhuisopname of overlijden. Dat geldt met name voor Solidaris.

Er worden ook regelmatig lokale initiatieven (van vzw's, ocmw's en gemeenten) gelanceerd - zij het vaak van korte duur - om huisdieren tegen een lagere prijs in pensions te laten verblijven en andere diensten te verlenen (bv. voedselbank voor dieren). We kunnen hier niet elk project opsommen, maar het loont de moeite om online een kijkje te nemen, langs te gaan bij de plaatselijke brokkenverkooper of geefgroepen op sociale media af te struinen op zoek naar gratis voer.

Wie moet er voor het dier zorgen als de eigenaar plotseling niet meer in staat is om dat te doen, vooral in het geval van een dringende ziekenhuisopname, gedwongen verblijf, opsluiting of overlijden? Het departement Dierenwelzijn van Leefmilieu Brussel geeft de volgende uitleg: *“Helaas bestaat er geen algemeen antwoord op die vraag. In de meeste gevallen is het aan de eigenaar (als die hier toe nog in staat is) of de familie van de eigenaar om voor het dier te zorgen. Als de naasten niet voor het dier kunnen zorgen, moeten zeker de politiediensten of asielen op de hoogte gebracht worden, zodat er een oplossing voor het dier kan gevonden worden.”*

Uit de verschillende getuigenissen komt vooral naar voren hoe belangrijk het informele netwerk is. Huurders proberen niet afwezig te zijn en als ze echt niet anders kunnen, vinden ze meestal een vriend, buur of familielid om op hun huisdier te passen. Ook de professionals doen er alles aan om ervoor te zorgen dat geen enkel dier zonder voedsel, water en verzorging komt te zitten. In de praktijk maken huurders soms gebruik van hun eigen netwerk van familie en vrienden om zeker te zijn dat de dieren goed worden verzorgd. Daarbij komt het soms tot best komische situaties. Zo was er een moeder van een maatschappelijk werkster die zes konijnen

in huis had genomen van een huurster die ze niet langer kon houden. Ze kwam voor een grote verrassing te staan: *“Het bleek dat sommige konijnen in verwachting waren. Op een ochtend werd mijn mama wakker met zes konijnen en een heel nest babykonijntjes. Gelukkig vond ze een heel goed asiel in de buurt van Philippeville, dat alle konijnen overnam met de belofte dat er geen geëuthanaseerd zou worden.”*

Dieren als toegangspoort tot zorg en meer welzijn

Talrijke projecten in binnen- en buitenland gebruiken dieren als toegangspoort tot zorg en meer welzijn. Ze illustreren het positieve effect van huisdieren op mensen.

Het dier verzorgen om zijn baasje te verzorgen

De missie van de Stichting Prins Laurent is *“de mens helpen via zijn dier”*. Door voor huisdieren te zorgen, wil deze stichting tegelijkertijd het welzijn van hun baasjes verbeteren.

Dat is eveneens het doel van het *One Health Clinic*-model, dat ontwikkeld werd in Seattle (VS). Daarbij wordt er op dezelfde plaats zorg verleend aan mensen en dieren. Dit project is voornamelijk gericht op dak- en thuislozen en hun huisdieren. Om hun huisdier te laten verzorgen in de *Health Clinic*, moeten de mensen akkoord gaan met ten minste één gesprek met een zorgverlener. Dat eerste gesprek is vaak al genoeg om een vertrouwensband op te bouwen, waardoor de persoon in kwestie uitgebreidere medische zorg aanvaardt. Tegelijkertijd wordt het dier behandeld door dierenartsen. De belofte dat het dier zorg zal krijgen, heeft een krachtig effect op de eigenaar, vertellen degenen die betrokken zijn bij het project.

“Re-integratie” dankzij dieren

Huisdieren worden ook ingezet bij programma's voor professionele “re-integratie” om het welzijn van de betrokkenen te verbeteren.

In Glasgow werkt een Housing First-team samen met Dog's Trust, een dierenasiel, om begeleide huurders die hierin interesse hebben, de kans te geven vrijwilligerswerk te doen in dit opvangcentrum voor honden. Beide partijen halen voordeel uit dit project. Dog's Trust kan rekenen op de waardevolle hulp van de betrokken huurders. De dieren en professionals van het centrum helpen de huurders op hun beurt minder eenzaam te zijn, weer de stap naar de arbeidsmarkt te zetten en meer zelfvertrouwen te krijgen. Het komt in zekere zin dus hun herstel ten goede.

Je hoeft niet ver te gaan om soortgelijke projecten te vinden. Sans Collier, een vzw gevestigd in Waals-Brabant, werkt vaak samen met instellingen die focussen op de professionele re-integratie van mensen die gerechtelijk vervolgd werden. De vzw biedt mensen een stabiele werkomgeving en “de kans om weer hun weg te vinden dankzij het heilzame contact met dieren”.

Dierenbemiddeling

Dierenbemiddeling is een methode die erop gericht is het welzijn van mensen te verbeteren door middel van een gewenste en positieve relatie met een dier. Verschillende Belgische projecten voor huisvestingshulp hebben dierenbemiddeling geïntegreerd in hun praktijk en nemen honden mee naar de appartementen van de personen die ze begeleiden. Dat gebeurt altijd met toestemming van de begeleide persoon, en de maatschappelijk werkers en hun hond zijn hiervoor opgeleid.

Dierenbemiddeling is nog niet wettelijk erkend, maar Belgische hogescholen en universiteiten bieden er wel al opleidingen voor aan. Het is een complexe aanpak die heel wat kennis vereist. Een maatschappelijk werker die de cursus heeft gevolgd en aan dierenbemiddeling doet, legt uit: “*Je moet de hond zorgvuldig kiezen, hem opleiden en eenmaal in het veld voortdurend waakzaam zijn om ervoor te zorgen dat alles goed verloopt.*”

De hond moet gehoorzaam zijn, maar tegelijkertijd onafhankelijk blijven. Die eigenschappen zijn verbonden met het ras, maar ook met de training en het karakter van de hond. Dezelfde maatschappelijk werker voegt eraan toe: “*L. is geen robot. Hij neemt zijn eigen beslissingen en krijgt daarbij relatief veel vrijheid. Zijn onschuldige misstappen, zoals blaffen naar een andere hond, brengen vaak een gesprek met de begeleide persoon op gang.*”

De aanwezigheid van een dier biedt soms grote voordelen. Zo vertelt dezelfde maatschappelijk werker het volgende: “*We hebben dierenbemiddeling geprobeerd met een begunstigde die de neiging had om heel snel agressief te worden tegen mensen, ook tegen maatschappelijk werkers. In het bijzijn van L., de hond, verandert zijn gedrag volledig. Als hij de druk voelt toenemen, geeft hij L. een aai in plaats van boos te worden.*” Voor sommige begeleide mensen is de komst van L. synoniem aan het schoonmaken en opruimen van hun appartement, zodat ze hem in de beste omstandigheden kunnen verwelkomen. Voor anderen is hij dan weer een niet-oordelende en aanhankelijke metgezel.

L. heeft zijn eigen arbeidsovereenkomst en er is een klein budget om materiaal te betalen. Maar er is weinig of geen specifieke financiering voor dierenbemiddeling in onze sector, wat de toekomst van dit soort initiatieven onzeker maakt.

De genoemde projecten zijn slechts enkele voorbeelden die aantonen welke voordelen het inzetten van dieren heeft om het welzijn van mensen in kwetsbare situaties te verbeteren.

Teams en gewenste dieren

Wat is de rol van maatschappelijk werkers ten aanzien van de dieren en welke ruimte is er voor hun eigen gevoelens en affecten? Het voorgestelde antwoord op deze vraag is volledig gebaseerd op de interviews met maatschappelijk werkers en veldteams die huurders huisvestingshulp bieden.

Maatschappelijk werkers en hun relatie met dieren op de werkplek

De meeste professionals die voor deze publicatie werden geïnterviewd, hadden interesse in of voelden genegenheid voor huisdieren in het algemeen. Sommigen zien de aanwezigheid van dieren in het leven van huurders zelfs als een meerwaarde voor de begeleiding.

Dat geldt echter niet voor elk teamlid. De aanwezigheid van dieren kan bij sommige professionals angstgevoelens opwekken. Die angst is des te intenser wanneer ze niet vertrouwd zijn met het huisdier en niet weten hoe het zich gedraagt tegenover mensen. Sommige hondenrassen hebben bovendien een slechte reputatie, wat niet in het voordeel van het huisdier werkt. Een maatschappelijk werker legt uit dat *“het niet geruststellend is om naar een woning te gaan waar grote honden zitten die je niet kent”*.

Bij angsten, allergieën of tolerantiedrempels moeten er uiteraard regels opgesteld worden voor de aanwezigheid van dieren in de woning, zodat iedereen zijn werk kan doen. Een maatschappelijk werkster legt uit: *“Als een maatschappelijk werker bang of allergisch is voor honden, onderhandelen we met de huurder. We vragen de persoon om het dier in een andere ruimte te zetten of we spreken buiten af.”* Anderen vragen ook dat de woning verlucht wordt in het geval van allergieën. Soms kiezen teams ervoor de begeleidde persoon een andere contactpersoon te geven om gemakkelijker een band op te bouwen, als de aanwezigheid van dieren een grote hindernis is voor de maatschappelijk werker in kwestie. Daarbij wordt er open gecommuniceerd met de persoon die begeleiding krijgt.

De aanwezigheid van een dier kan hoe dan ook de kijk van de professional op huisdieren veranderen, in zowel goede als slechte zin. Een professional getuigt hoe zijn houding naar honden toe veranderde, toen hij in aanraking kwam met de hond van een huurder. Aanvankelijk was hij “geen fan”, maar dan begon hij genegenheid te voelen voor de hond van een huurder die hij begeleidt. Nu kijkt hij ernaar uit om de hond te zien wanneer hij langsgaat bij de man.

Maatschappelijk werkers die getuige zijn van dierenmishandeling

Alle geïnterviewde professionals waren het erover eens dat het aanklaarten van dierenmishandeling erg gevoelig ligt bij degenen die ze begeleiden. Ze vinden ook allemaal dat het soms moeilijk is om te bepalen of er sprake is van mishandeling, vooral als het meer een kwestie van verwaarlozing is. Een konijnenkooi die te weinig wordt schoongemaakt, een hond die te weinig wordt uitgelaten, katten die in een te vuil appartement leven en buiten hun behoefte doen... Het zijn allemaal ervaringen van professionals die al geconfronteerd werden met verwaarlozing/mishandeling.

Wat eenduidige mishandeling betreft, liepen de reacties van de geïnterviewde personen/teams sterk uiteen:

- > Een team is heel duidelijk: *“We zijn nog niet getuige geweest van echte dierenmishandeling, maar als we zien dat iemand zijn hond aftuigt, bellen we de politie.”* Ze voegen eraan toe dat als er opzettelijke kwaadwilligheid van een huurder tegenover een dier vastgesteld zou worden, *dat “een reden zou zijn om de begeleiding stop te zetten”*;
- > Een ander team zegt het volgende: *“Als er sprake is van onopzettelijke mishandeling of verwaarlozing, kunnen we daar met de huurder over praten (...). Als het om psychopathische mishandeling gaat, is het moeilijk om het aan te kaarten. Vaak is de relatie tussen de gebruiker en de maatschappelijk werker ook erg fragiel. We moeten dus al onze energie steken in het in stand houden van deze vertrouwensband. We kunnen niet het risico lopen die te beschadigen door de dierenmishandeling aan te kaarten (...) We hopen dat er aangifte wordt gedaan door burens, voorbijgangers (...). We zijn nog nooit een gebruiker gaan verklikken.”*

- > Nog een ander team, dat te maken had met een geval van mishandeling, slaagde erin een trainer te regelen die een paar weken bij de huurder thuis langskwam om de relatie tussen hem en zijn hond te verbeteren. Dat zou niet mogelijk zijn geweest als de huurder niet had opengestaan voor deze aanpak en hij er niet zelf in had willen investeren. Dat toonde aan dat hij aan het probleem wilde werken.

In elk geval is erover praten, indien mogelijk, de beste oplossing.

Een maatschappelijk werkster besluit het gesprek over mishandeling met enkele woorden over dierenwelzijn: *“Sommige dingen zijn moeilijk om aan te zien, ze kunnen een impact op ons hebben. Maar als huurders goed voor hun huisdier zorgen, is dat zo fijn om te zien.”*

Dieren in de privésfeer van maatschappelijk werkers

Zoals hiervoor vermeld, kan de aanwezigheid van een dier de band met de maatschappelijk werkers versterken. Vooral als je “goedgekeurd” wordt door het dier zelf, legt een team uit.

Het dier kan ook een belangrijke rol spelen in de begeleiding: het kwartiertje aaien aan het begin van het gesprek, de afleiding die het dier biedt als het iets onverwachts doet terwijl er gepraat wordt, de hulp bij het regelen van de zorg voor het dier, het aanvragen van een Europees paspoort voor het dier en zelfs de verzorging ervan door het team als de huurder afwezig is.

Een aantal teams gaf aan dat het al meer dan eens is gebeurd dat maatschappelijk werkers het huisdier van een huurder in hun eigen huis of in het huis van een naaste opgevangen hebben, in hun privésfeer met andere woorden. Ze hielden honden en konijnen bij, soms gedurende meerdere weken, totdat ze een permanente oplossing vonden. Een ander team gaf al eens om de beurt de kat van een huurster te eten terwijl die laatste in het ziekenhuis lag.

ONGEWENSTE DIEREN IN DE WONING

Overzicht

In dit deel volgt een overzicht van de belangrijkste ongewenste dieren die zich in de woning kunnen nestelen en ondanks hun kleine formaat een grote impact hebben. Door hun snelle voortplanting en de problemen die ze soms veroorzaken, worden ze in de volksmond ook wel “ongedierte” genoemd. De bedoeling hier is om hun levenswijze te ontleden en zo de risico’s van hun aanwezigheid objectief in kaart te brengen, de emoties die ze oproepen te rationaliseren en oplossingen te vinden om hun verspreiding te voorkomen of een plaag te bestrijden.

Knaagdieren

Wat voor dieren zijn het?

Een gemeenschappelijke eigenschap van knaagdieren is dat hun tanden voortdurend groeien. Daarom moeten ze constant knagen op alles wat in de buurt van hun tanden komt om ze te laten slijten.

- > De meeste ratten die in Belgische steden leven, zijn van de soort “Rattus norvegicus”, ook wel bruine ratten, waterratten, stadsratten of rioolratten genoemd. Er bevinden zich naar schatting 2,5 miljoen ratten in Brussel. Dat komt neer op zo’n 2 ratten per inwoner van de Belgische hoofdstad;
- > De muizen waarover het hier gaat, zijn “gewone” muizen of “huismuizen”. Deze soort wordt aangeduid als “Mus musculus”.

Hoe raken ze in de woning binnen?

Ratten en muizen worden aangetrokken door woningen omdat ze voortdurend op zoek zijn naar voedsel. De overmatige aanwezigheid van voedselresten verhoogt het risico dat ze zich in een woning vestigen aanzienlijk, maar is niet altijd de reden voor hun komst.

Waar leven ze in de woning?

- > Stadsratten houden zich onder in gebouwen schuil. Omdat ze van vocht houden, blijven ze meestal in de kelders^{5/};
- > Muizen kunnen door hun kleine formaat en behendigheid daartegen op elke verdieping van een gebouw verschijnen zonder langs de voordeur te gaan. Gaten, technische kokers en andere leidingen vormen goede gangen om van het ene naar het andere appartement te gaan.

Hoe kom je ze op het spoor?

Niet vaak met het blote oog, want het zijn nachtdieren. Wel door de aanwezigheid van gescheurde vuilniszakken en uitwerpselen (uitwerpselen van ratten zijn zo groot als een olijfpit, die van muizen zo groot als een rijstkorrel⁽¹²⁾). Ook vermeldenswaard: muizen zijn incontinent en de urine die ze in elk vertrek achterlaten, heeft een onaangename geur die doet denken aan ammoniak.

Welke risico's houden ze in?

- > Aanzienlijke materiële schade door de maniakale neiging van knaagdieren om aan alles te knagen. De tanden van een rat zijn bijzonder krachtig en zo hard als staal. De veroorzaakte materiële schade kan leiden tot brand (aangevreten elektriciteitsdraden) en lekken (door ratten beschadigde leidingen). Een maatschappelijk werker beschrijft de schade die werd veroorzaakt door een rattenplaag in een cohousingproject: *“De ratten zaten binnen gevangen en knaagden aan alle houten profielen om weer buiten te geraken (...) Het was echt weggevreten (...), een oppervlakte van verschillende cm² van het profiel was weggescheurd.”*
- > Ziekten, vooral overgedragen via hun urine. Bijtincidenten zijn uitermate zeldzaam, want knaagdieren mijden mensen. Ze vallen alleen aan in extreme noodsituaties, om te ontsnappen als ze geen andere uitweg zien of om hun kroost te beschermen. Knaagdieren kunnen ook vlooien en teken dragen.

Welke procedures moet je volgen?

Als preventieve maatregel of bij een knaagdierenplaag is het belangrijk om huurders erop te wijzen dat ze:

- > De afvalkalender moeten respecteren, de vuilniszakken in een gesloten container moeten bewaren en ze regelmatig moeten buitenzetten;
- > Geen voedsel mogen laten rondslingeren (ook geen kruimels en brokjes);
- > De kasten regelmatig moeten schoonmaken, voedsel moeten bewaren in luchtdichte verpakkingen, gaten – hoe klein ook – die toegang geven tot de woning moeten dichtmaken (vooral voor muizen);
- > In geval van een besmetting geen besmet voedsel mogen eten en regelmatig hun handen moeten wassen.

Als je een woning moet inspecteren op knaagdieren, is het raadzaam om handschoenen te dragen en nadien je handen te wassen.

Hoe kan een plaag bestreden worden?

- > Sommigen zullen zeggen dat de aanwezigheid van een kat de doeltreffendste oplossing is tegen muizen, maar dan moeten de begeleide huurders er wel een willen adopteren.
- > Vangkooien, rodenticiden en muizenvallen zijn niet zo doeltreffend bij een grote plaag en ze zijn ook niet erg handig in gebruik voor de maatschappelijk werkers.
- > Voor een veilige en doeltreffende interventie is vaak een professionele behandeling nodig. Naast chemische producten die antistollingsmiddelen bevatten, dichtmaken bedrijven vaak ook de ingangen voor knaagdieren.

Bedwantsen

Als bedwantsen eenmaal in de woning zitten, is het heel moeilijk om van ze af te raken. Het is zelfs zo lastig dat veel vzw's die zich bezighouden met huisvesting procedures voor deze dieren hebben ontwikkeld.

5/ Aude Hendrick, Sophie Vanderschueren, “Si proches et pourtant méconnus, nos voisins les rats”. In *Bruxelles en Mouvement* nr. 328, februari 2024

Wat voor dieren zijn het?

Bedwantsen zijn ovaalvormige, platte insecten met een roodbruine kleur ter grootte van een appelpit. Ze voeden zich met menselijk bloed, zitten graag in het donker en houden niet van beweging.

Hoe raken ze in de woning binnen?

Bedwantsen worden meestal binnengebracht door mensen (vaak via een tas of koffer) of tweedehands spullen (meubels met bedwantsen of eitjes). Bij een extreme plaag in een naburige woning kunnen ze ook via ventilatiesystemen en andere buizen binnenkomen.

Waar leven ze in de woning?

In het begin van een plaag blijven bedwantsen dicht bij het bed (in de buurt van hun voedselbron). Hoe groter de plaag, des te meer zullen ze zich in de woning verspreiden. Ze bijten 's nachts, en in het begin van een plaag vallen ze soms maar één persoon aan. Ze verschuilen zich het grootste deel van hun tijd in het bedframe, in de naden van de matras, stopcontacten, gordijnrails...

Hoe kom je ze op het spoor?

- > De huurders hebben puntjes op hun huid. De beten (vaak meerdere, op een rij of in groepjes) bevinden zich meestal op de blootgestelde delen van de armen, benen en rug. Sommige mensen reageren echter niet (meer) op deze beten.
- > Controleer het bed en de omgeving nauwgezet om eitjes, nimfen of volwassen exemplaren op het spoor te komen, al zijn ze wel moeilijk te zien als de plaag nog beperkt is.
- > Er zijn zwarte vlekken (ontlasting) te zien op de naden van de matras en het bedframe, en er zit bloed op de lakens en kussens.

Welke risico's houden ze in?

Naast de jeuk die de beten veroorzaken, is de impact op de mentale gezondheid soms erg groot: verstoorde slaap door de beten, gevoel van onmacht, angst dat ze terugkomen. Behandelingen zijn duur en een bedwantsenplaag brengt een groot financieel risico mee.

Welke procedures moet je volgen?

- > Om besmetting te voorkomen: adviseer huurders om geen gebruikte matrassen of sofa's te kopen en alle tweedehands meubels die ze in de woning binnenbrengen na te kijken.
- > Als algemene regel geldt: vermijd om op stof of hout te gaan zitten en geef de voorkeur aan meubels van kunststof of leer. Zet je rugzak niet op stof of tegen de rand van een plint, maar plaats hem op een hoogte of op je knieën, op tegels of beton.
- > Bij vermoeden van een plaag: ga de besmette kamer(s) niet binnen, ga niet zitten, blijf in beweging.
- > Bij een grootschalige plaag: schakel professionals in, ga de woning niet binnen zonder afdoende bescherming (overschoenen), kijk je kleding na bij het verlaten van de woning, stel voor om buiten af te spreken met de persoon. Leg bij twijfel je eigen spullen in een diepvriezer (24 uur in een professionele vriezer; 3 dagen in een vriezer thuis) of was ze op 60 °C.

NB : teams die interventies doen om dieren weg te krijgen in combinatie met een behandeling door een firma voor "ongediertebestrijding", moeten nauwgezet de instructies en voorzorgsmaatregelen volgen die dat bedrijf voorschrijft (specifiek interventiemateriaal, textielbeheer enz.).

Deze procedures zijn ontwikkeld door professionele bedwantsenbestrijders, met name Pest Solution, en op basis van de ervaring van Smes. Ze kunnen worden aangepast aan de werkomgeving van elke instelling die huisvestingshulp biedt.

Andere ongewenste dieren die vaak in woningen worden aangetroffen (niet-uitputtende lijst)

Kakkerlakken: ze overleven meer dan een maand zonder voedsel. Het zijn nachtdieren die zich vaak verbergen in keukens in de buurt van warmtebronnen (motor van de koelkast, vaatwasser, verwarmingsketel, magnetron). Ze worden in de woning binnengebracht via voorwerpen of komen vanuit een appartement in hetzelfde gebouw. Gezien hun hardnekkigheid is een professionele behandeling noodzakelijk.

Vliegen en maden: een made is een vlieg in het larvestadium. Om van deze insecten af te raken, moet je de woning schoonmaken en alle bronnen van verspreiding van de vliegen en maden verwijderen (er mag geen voedsel, afval en dierenuitwerpselen blijven liggen). Daarnaast kun je een insectenverdelger gebruiken. Deze producten zijn echter vaak schadelijk voor de gezondheid en het milieu, en de gebruiksaanwijzing ervan moet strikt worden gevolgd.

Budget

Het onderstaande budget voor ongewenste dieren heeft betrekking op de kosten om ervan af te raken zodra ze zich in de woning hebben genesteld. Eén ding is zeker: voorkomen is in veel opzichten beter dan genezen.

De zogenaamde “huis-tuin-en-keukenmiddeltjes” in de onderstaande tabel geven een overzicht van de behandelingen en andere middelen die vrij verkrijgbaar zijn op de markt. Onder de professionele oplossingen vallen de behandelingen die door privébedrijven worden aangeboden, met producten voor professionals die niet vrij verkrijgbaar zijn voor iedereen.

De prijsindicaties zijn gebaseerd op een vergelijking van ten minste drie offertes van Belgische firma's.

SOORT ONGEWENST DIER	“HUIS-TUIN-EN-KEUKENMIDDELTJES”	PROFESSIONELE OPLOSSINGEN
Ratten	Doos rodenticide van 300 gr. (antistollingsmiddelen) = € 15 tot € 20	Ongediertebestrijding kelder = € 180 tot € 250 incl. btw (Sommige professionals raden 1 beurt aan, sommige 2 beurten, vandaar het prijsverschil)
Muizen	Doos rodenticide van 300 gr. (antistollingsmiddelen) = € 15 tot € 20 Muizenval = € 1 tot € 4 Vangkooi (om de muis te vangen en weer vrij te laten) = € 10 tot € 20 per kooi	Ongediertebestrijding appartement met 1 slaapkamer = € 140 tot € 250 incl. btw (Sommige professionals raden 1 beurt aan, sommige 2 beurten, vandaar het prijsverschil)
Bedwantsen		Ongediertebestrijding appartement met 1 slaapkamer = € 430 tot € 500 incl. btw voor 2 beurten (Professionals raden 3 beurten aan bij een grote plaag)
Kakkerlakken	Spray 400 ml = € 15 Kakkerlakkenva = € 0,8 tot € 2,4 per val	Ongediertebestrijding keuken = € 100 tot € 180 incl. btw
Vliegen	Spray = € 8 et € 13	

Complexe relatie tussen begeleid publiek en ongewenste dieren

Er wordt veel aandacht besteed aan ongewenste dieren in onze publicatie. Betekent dit dat er een verband bestaat tussen het begeleide publiek en ongewenste dieren? En zo ja, hoe ziet dat er dan uit? Het antwoord is lastiger dan je zou denken.

Het voorbeeld van bedwantsen

Een bedwantsenplaag in een woning heeft niets te maken met netheid of inkomen. Onderzoek toont aan dat armoede geen beïnvloedende factor is voor de aanwezigheid van bedwantsen en dat iedereen er last van kan hebben. In de dagelijkse praktijk van de teams blijkt niettemin dat mensen die huisvestingshulp krijgen, vaker last hebben van deze insecten. Het is niet mogelijk om die vaststelling te staven met geconsolideerde cijfers, maar deze trend zou zeker verklaard kunnen worden door het feit dat begeleide huurders meer samenhuizen, een risicofactor voor de verspreiding van bedwantsen.

Hoewel er geen oorzakelijk verband is tussen armoede en de aanwezigheid van bedwantsen in een woning, heeft het verschil in inkomen wel een grote invloed op de duur van de bedwantsenplaag. Het kan erg kostelijk en tijdrovend zijn om ervan af te raken. Wie over minder middelen beschikt, schakelt misschien minder snel een gespecialiseerd bedrijf in. En dat is vaak het geval bij begeleide huurders, die soms hoge schulden hebben. Daarnaast moeten meubels die niet meer te redden vallen, weggedaan en vervangen worden, wat veel geld kost. Daarom blijven de bedwantsen langer aanwezig. De bedwants is dus toch niet zo klassenblind, luidt het in nummer 328 van het magazine *Bruxelles En Mouvement*⁶. Om die trend tegen te gaan, schieten sommige organisaties de behandeling van de besmette woning voor en stellen ze een betalingsplan op voor de betrokken huurders om ze terug te betalen.

6/ Jean-Michel Decroly, "Punaises de lit, une infection contemporaine". Dans *Bruxelles en Mouvement* n°328, février 2024

Netheid in woningen en de gevaarlijk snelle stigmatisering van het publiek

Mensen die huisvestingshulp krijgen, hebben te kampen met een aantal problemen (vaak meerdere tegelijk) die zijn gelinkt aan armoede, lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid en/of verslaving. Die problemen hebben soms een impact op het onderhoud van hun woning.

Neem bijvoorbeeld het geval van het syndroom van Diogenes. Mensen met dit syndroom verzamelen dwangmatig voorwerpen en vinden het moeilijk, zo niet onmogelijk, om er afstand van te doen. Daardoor kunnen voorwerpen, afval en voedsel zich opstapelen en wordt het bijna onbegonnen werk om de woning schoon te maken. Teams vertellen hoe vliegen, maden en zelfs knaagdieren snel opduiken in dit type woningen, waardoor ze onhygiënisch worden.

Meer in het algemeen is de woning van een persoon die begeleiding krijgt, soms niet zo net om redenen die te maken hebben met een combinatie van problemen (gebrek aan tijd om schoon te maken door middelengebruik, gebrek aan energie of een slechte fysieke gezondheid die een belemmering vormt enz.), of ook niet (netheid verschilt per persoon, kijk maar naar het bureau van je collega). Er is in dat geval een groter risico op ongewenste dieren zoals insecten of knaagdieren, die zich tegoed doen aan etensresten die open en bloot blijven liggen.

Maar de beoordeling van netheid blijft subjectief, en hygiëne vormt helemaal geen probleem voor een groot deel van de mensen die we begeleiden. Zoals hiervoor al aangehaald werd, is de aanwezigheid van ongedierte bovendien vaak geen kwestie van netheid. Kakkerlakken en bedwantsen komen in de woning terecht via voorwerpen of vanuit naburige huizen. Knaagdieren kunnen zelfs hun weg vinden naar de woning door werkzaamheden in de straat, die hun ondergrondse tunnels vernielen.

De ervaring van de teams leert dat het weleens gebeurt dat een huurbeheerder, een huisbaas of zelfs een maatschappelijk werker een rechtstreeks verband legt met Housing First-huurders als er ongewenste dieren in een gebouw opduiken, en ten onrechte een begeleidde huurder de schuld geeft. In die situatie is het aanduiden van een zondebok een praktijk die stigmatisering in de hand werkt. Het is dus belangrijk om beschuldigingen altijd objectief te houden, zodat de mensen die we begeleiden niet nog meer gediscrimineerd worden.

De impact van ongewenste dieren op de mentale gezondheid van huurders

Veel geïnterviewde professionals spraken over de ellende die ongewenste dieren, vooral bedwantsen, veroorzaken. Een team legt uit dat een *“persoon zowel lichamelijk als mentaal volledig decompenseerde, grotendeels door de bedwantsen”*. De situatie was extra lastig door het feit dat de plaag samenviel met het vertrek van zijn psychiater. De huurder vertelde dat de plaag en de behandeling voor hem als een schending van zijn privésfeer voelden en bovendien erg duur waren. Al zijn textiel in een zak doen was heel heftig voor hem. Bovendien raakte hij steeds meer geïsoleerd: van zijn familie, omdat zijn kinderen en kleinkinderen niet meer over de vloer kwamen; van het psychosociale team dat hem begeleidde, omdat ze elkaar buitenshuis en minder regelmatig zagen; en van zijn huisarts, waardoor zijn gezondheid alleen maar verslechterde.

De behandelingen midden in de privésfeer van de huurder, de angst dat de ongewenste dieren terugkeren, de wanhoop als ze weer opduiken en het verstoorde slaappatroon door beten hebben allemaal zware gevolgen voor de mentale gezondheid van mensen die met een plaag zitten en soms al kwetsbaar zijn op dat vlak.

Ongewenste dieren kunnen bij sommige mensen zelfs een trigger zijn voor mentale gezondheidsproblemen. Een ander team vertelt het volgende verhaal: *“Een vrouw zag een muis in haar keuken. Dat deed haar terugdenken aan een traumatische gebeurtenis. Ze verschool zich in haar slaapkamer en leefde meer dan vier jaar lang alleen in haar slaapkamer, badkamer en toilet.”* *“In de andere kamers*

wou ze plots niet meer komen.” De muis deed haar denken aan de knaagdieren die in de kelders zaten waar ze als kind geschild had toen haar land in oorlog was, en waarvan ze nog altijd posttraumatische stress ervaart.

Teams en ongewenste dieren

Elke maatschappelijk werker reageert anders op ongewenste dieren. Naast de verschillen in gevoeligheid variëren ook de kaders en de missies van de organisaties waarin deze mensen actief zijn, en die hebben een impact op de manier waarop ze met een plaag omgaan.

Ongemak door de risico's van ongewenste dieren en de impact op de begeleiding

De aanwezigheid van ongewenste dieren in woningen roept heftige reacties op bij de geïnterviewde teams. De risico's op verspreiding en besmetting worden duidelijk vermeld, net als de angst voor en afkeer van bepaalde “beestjes”.

Vooraf bedwantsen zijn een grote stressfactor voor veel mensen. Maar niet alleen dat. Een maatschappelijk werker geeft de volgende uitleg: *“Ik heb het moeilijk wanneer er grote aantallen ongewenste dieren aanwezig zijn. En als ik weet dat er ratten zijn, ben ik bang dat ze in mijn enkels zullen bijten. Daarom draag ik hoge schoenen.”*

Wederzijdse hulp tussen collega's en roulatie tussen de mensen die begeleiding bieden in zulke situaties, lijkt tamelijk algemeen verspreid te zijn binnen de verschillende geïnterviewde organisaties. Het werk wordt ook goed afgestemd op bepaalde fobische reacties. Een maatschappelijk werker vertelt het volgende verhaal: *“Er is een collega die het heel lastig heeft met de aanwezigheid van muizen. Hij begeleidde een gezin in een woning waar een enorme muizenplaag heerste, zo erg zelfs dat de moeder video's stuurde van de muizen die op de kinderen in hun bed kropen. Het krioelde er echt van de muizen. De collega blokkeerde en zei dat hij niet bij deze vrouw kon langsgaan. We hebben het gesprek dan laten plaatsvinden in het café ernaast.”*

Voor velen wordt het werk onaangenaam of zelfs belemmerd als er ongewenste dieren aanwezig zijn. Een team getuigt: *“Bedwantsen slaan een kloof. Ze maken het moeilijk om daarna terug te gaan naar die mensen”*, zelfs na de bedwantsenbehandeling. Het risico bestaat dus dat de dieren een hindernis vormen voor begeleiding. Een andere maatschappelijk werker vindt het daarentegen stigmatiserend en in strijd met zijn principes om niet meer naar binnen te gaan bij mensen met een bedwantsenplaag of om beschermende kleding te dragen. Daarom gaat hij zonder overschoenen, ook al negeert hij zo de protocollen van zijn vzw.

Uit deze situaties blijkt dat het essentieel is om rationeel te werk te gaan, namelijk door het echte – en niet het ingebeelde – risico te beoordelen om buitenproportionele reacties te voorkomen, maar tegelijk de teams wel maximaal te beschermen.

Kennis over de manier waarop ongewenste dieren leven, gewenning aan dergelijke situaties en protocollen helpen om emoties erbuiten te laten. Een maatschappelijk werkster vertrouwt ons het volgende toe: *“In het begin heerste er een psychose over bedwantsen. Door alles wat er is ingevoerd (protocol, desinfectietunnel enz.), kan ik de dingen veel beter relativeren en in een appartement met bedwantsen zijn zonder gespannen te staan van de zenuwen.”*

Sommige maatschappelijk werkers zien zelfs een positieve kant aan het opduiken van ongewenste dieren (buiten bedwantsen) bij sommige huurders. Ze beschrijven de ongediertebestrijding in appartementen vol vliegen of knaagdieren als een kans om de nodige en langverwachte schoonmaakwerken aan te vatten.

Verskillende interventiekaders voor teams: missies en protocollen

De mate waarin teams betrokken zijn bij het bestrijden van ongewenste dieren hangt in de eerste plaats af van de missies van hun instelling. De geraadpleegde teams van Housing First-projecten en thuisbegeleiding gaan zelf aan het werk in de woning bij een bedwantsenplaag. De geïnterviewde PZT's helpen daarentegen niet met “ongediertebestrijding”, aangezien dat niet tot hun

takenpakket behoort. *“We helpen mensen niet met alledaagse taken”*, zo leggen ze uit. Alle projecten doen een beroep op externe firma's, maar de teams van Housing First en thuisbegeleiding helpen de huurders ook met de verschillende behandelingen in de woningen (bijvoorbeeld textiel verzamelen om in te vriezen).

In de verschillende instellingen die we interviewden, werden de protocollen uit noodzaak opgesteld toen de bedwantsenplaag weer opdook en in frequentie toenam. De meeste instellingen bieden beschermingsmateriaal aan, en verschillende verenigingen hebben zelfs geïnvesteerd in een professionele diepvriezer en/of een budget uitgetrokken om in te grijpen als een maatschappelijk werker het slachtoffer zou worden van een bedwantsenplaag na een “bedwantsenoperatie” bij een huurder. Alle voorzorgen worden genomen om dat nooit te laten gebeuren. Een maatschappelijk werkster getuigt: *“Het bedwantsenprotocol werkt. Niemand heeft ooit al bedwantsen mee naar huis genomen. De medewerker van het bestrijdingsbedrijf waarmee we samenwerken, heeft op twintig jaar tijd nog nooit een bedwants mee naar huis genomen.”*

Voor andere ongewenste dieren lijken er weinig specifieke protocollen te zijn, maar er circuleren wel goede praktijken.

Dat alles helpt om de teams te beschermen, zodat ze hun begeleidingstaken goed en zonder zorgen (of toch bijna) kunnen vervullen.

Gewenste en ongewenste dieren: een geforceerde tweedeling?

Voor deze publicatie werd een tweedeling tussen gewenste en ongewenste dieren gehanteerd, alsof deze tegenstelling voor iedereen dezelfde en de grens zwart-wit is. Het is echter gebleken dat er een grijze zone zonder afgebakende grenzen is, afhankelijk van de context en de persoon voor wie het dier wel of niet gewenst is. Deze tweedeling, hoe handig ook om het onderwerp van deze publicatie te bespreken, is dus ietwat geforceerd.

Het gaat namelijk om een veralgemening. Dieren zijn gecategoriseerd als “gewenst” of “ongewenst”, omdat ze als zodanig worden gezien door de maatschappij in het algemeen, die zo een onderscheid maakt tussen huisdieren en ongedierte. Maar wat willen de mensen die begeleiding krijgen?

Soms wensen ze geen hond, terwijl ze er wel een in huis hebben. Tijdens verschillende interviews kwam aan het licht dat mensen die huisvestingshulp krijgen, regelmatig een beetje buiten hun wil om “eigenaar” zijn geworden van huisdieren. Mensen die ze van op straat kennen en die geen onderkomen hebben, vrienden die naar de afkickkliniek gaan, in verblijfscentra slapen enz., vertrouwen hun hond een paar dagen aan hen toe en komen hem nooit meer halen. Vooral als het dier zich niet goed gedraagt of te veel ruimte inneemt, wordt het ongewenst en probeert de huurder ervan af te raken. Maar net als met “ongedierte” kost het geld om van een huisdier verlost te raken (naar een asiel te brengen). Dat is een dubbele last voor de huurder in kwestie.

Anderzijds tonen veel anekdotes ook aan dat sommige mensen tegenigheid voelen voor dieren die door de maatschappij als ongedierte worden gezien. Het gebeurt wel vaker dat huurders knaagdieren opzettelijk voeren. Een huurder legde aan een maatschappelijk werker uit dat hij dit deed om sommige dieren, die net zoveel recht hebben om te leven als andere, niet te stigmatiseren. Hij legde daarbij duidelijk een link met zijn eigen verstoting door de maatschappij. Een ander team zei dat voor een van de

mensen die het begeleidde “de woning een verlengstuk van de straat was. Het raam stond ‘s winters en ‘s zomers wagenwijd open. De huurder praatte met de duiven, temde het ongedierte en gaf de dieren te eten.” Deze verhalen tonen hoe sommige huurders zich het lot aantrekken van dieren die wij als ongewenst zien.

Ondanks bovenstaande vaststelling hebben we deze tweedeling voor de publicatie gehandhaafd, omdat ze het begrip vergemakkelijkt en het mogelijk maakt om algemene conclusies te trekken.

Fact-checking

Bedwantsen springen niet, ze bewegen langzaam en zijn slechte klimmers (je draagt het best gladde schoenen).

Hepatitis C kan niet worden overgedragen op een hond of kat die zich prikt door op een naald te trappen die is gebruikt door een mens die hepatitis C heeft. De chimpansee is het enige dier dat besmet kan raken met hepatitis C. Voorzichtigheid is echter geboden, want de hond of kat kan zich wel verwonden aan de rond-slingerende naalden.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat je rattenziekte (leptospirose) oploopt in een kelder vol ratten. Leptospirose is aanwezig in de urine en wordt overgedragen via slijmvliezen of beschadigde huid. Deze ziekte neemt in de meeste gevallen een milde vorm aan. Het sterftecijfer is minder dan 10%. Het is eerder een tropische ziekte en ze komt niet veel voor in België. Er worden slechts een twintigtal gevallen per jaar gemeld (waarvan een deel te wijten is aan reizen naar het buitenland). Niettemin moet je jezelf beschermen/je handen wassen, als je een besmette kelder controleert.

Ratten zijn niet rechtstreeks verantwoordelijk voor hondsdolheid. Het zijn eigenlijk de vlooiën die in hun vacht leven die de ziekte bij zich dragen.

Amerikaanse staffords zijn wel en geen agressief hondenras. Deze honden zijn zachtvaardig en aanhankelijk, op voorwaarde dat ze goed getraind zijn. Maar door hun krachtige kaken worden ze gecategoriseerd als “agressieve” of “potentieel gevaarlijke” honden. Daarom moeten ze in sommige politiezones verplicht een muilkorf dragen.

CONCLUSIE

Op basis van de verschillende punten die in deze publicatie aan bod zijn gekomen, lijkt het van belang om de volgende aanbevelingen te doen met betrekking tot huisdieren:

De wetgeving inzake dierenwelzijn versterken: het is essentieel om de Codex Dierenwelzijn, die momenteel hangende is in Brussel, aan te vullen en verder te ontwikkelen om te waarborgen dat dieren waardig behandeld worden, onder meer door de rechten en plichten van eigenaars te specificeren.

Betaalbare diergeneeskundige diensten toegankelijker maken: diensten zoals die van de Stichting Prins Laurent uitbreiden en extra hulp creëren om zorg te verlenen aan de huisdieren van mensen in een precaire situatie. Dat zou de levenskwaliteit van de dieren en hun baasjes ten goede komen.

Huurders wijzen op de verantwoordelijkheid die het bezitten van een dier meebrengt: informatiecampagnes opzetten over de zorg en aandacht die dieren nodig hebben, in het bijzonder om te voorkomen dat ze aan hun lot overgelaten of mishandeld worden.

In oplossingen voorzien om te helpen voor huisdieren te zorgen wanneer huurders onverwacht afwezig zijn: lokale initiatieven om huisdieren tijdelijk op te vangen wanneer hun baasjes in het ziekenhuis liggen of opgesloten zitten, zouden stressvolle situaties en achtergelaten dieren vermijden.

Dierenbemiddeling en therapeutische initiatieven bevorderen: dierenbemiddeling doen uitgroeien tot een erkende aanpak voor het verbeteren van het mentale en sociale welzijn, met aandacht voor de duurzame financiering van deze projecten.

Het houden van dieren in de woning vergemakkelijken: door bij woningbeheerders ervoor te pleiten om dieren in de woning niet te verbieden.

Maatschappelijk werkers kunnen hun eigen relatie met dieren, hoe die ook moge zijn, niet aan de kant schuiven wanneer ze de woning betreden. Door de individuele grenzen van elk teamlid te begrijpen, kan het werk aangepast en de band met de huurders in stand gehouden worden. Wie op de hoogte is van de wet, de risico's en de kosten verbonden aan dieren, kan objectief oordelen en de huurders helpen bij hun keuze. Huisvestingsteams moeten kortom nadenken over het thema dieren, zodat ze de best mogelijke begeleiding kunnen bieden aan huurders die hun woning delen met dieren, of die nu gewenst zijn of niet.

Samen werken
voor mentale gezondheid
& sociale inclusie